

zionali ed eresie religiose, scoperte archeologiche e rivistine d'avanguardia, poesia pura e filosofie di seconda mano, tutte coerenti fra loro spiegabilissime. Invero, sia che si pensi alla storia intellettuale e morale dei gruppi (Marfany), sia che si abbia come punto di riferimento la sociologia delle manifestazioni culturali (Fuster), conviene restituire all'economia politica quello che le appartiene, evitando pericolose e improbabili scorciatoie: mi pare ora insomma di abbandonare la nota facezia stendhaliana che descrive la Barcellona in attesa del miracolo Aribau assorta a praticare nobili virtù: l'utilità di tutti e il privilegio protezionistico per sé.⁷

Il volume si chiude con oltre 60 pp. di bibliografia, redatte da R. Pla i Arxé, in cui un materiale assai poco omogeneo riceve un primo trattamento di razionalizzazione. Certo si poteva tener conto maggiormente del noto quaderno di «Norte»,⁸ recependone il criterio selettivo, ma si tratta comunque di un buon lavoro. Purtroppo è davvero un'appendice e non un strumento della *Literatura catalana contemporània*: Fuster infatti nel testo non risparmia le citazioni, ma avendo evitato per dare agilità al volume le note a piè di pagina, sarebbe stato utile che la bibliografia rispecchiasse il materiale utilizzato; così come stanno le cose il lettore anche colto o addirittura specialista brancola nel buio. Altro dato curioso è che la bibliografia riprende le delimitazioni cronologiche del Fuster, ma elimina gli autori non «*strictament literaris*», compresi quelli, da Cambó, a Turró, a Vicens Vives, cui sono dedicati paragrafi monografici, in una stridente contrapposizione allo spirito del libro (è fatta eccezione per Jordi Rubió).

La veste tipografica è più che dignitosa, ma è davvero eccessivo il numero degli errori di stampa, alcuni anche macroscopici e divertenti come *Carles Ribas*.

Giuseppe GRILLI

Guia de la Literatura Catalana Contemporània, a cura de JORDI CASTELLANOS, Barcellona, Edicions 62, 1973. 440 pàgs. («Cultura catalana contemporània», II).

Amb l'aparició d'aquesta obra hom intenta d'omplir un dels tants buits existents en la nostra literatura. Es tracta en realitat d'una antologia de la crítica, seleccionada d'una manera prou original; per això, el títol, a més d'inexacte, peca d'una certa dosi de vanitat que en una cultura com la nostra resulta força ineficaç i pot semblar un signe d'un esperit que cal superar.

L'obra es presenta dividida en cinc parts. La primera d'elles és una *Introducció* amb quatre breus apartats, en els quals hom vol justificar el com i el perquè de la selecció efectuada. La tria ha estat feta per un grup de crítics — concretament sis —, de diferents edats, estils i procedències, per tal d'assegurar, com diu el curador, «l'objectivitat perseguida». Ha estat dreçada una llista de tres-centes obres de creació i els sis crítics n'han escollit, per eliminatòria, cinquanta llibres representatius dels darrers setanta anys de la literatura catalana, les crítiques de les quals constitueixen el nucli de l'antologia. Aquestes crítiques són redactades no solament pels sis crítics seleccionadors, sinó també per altres, vells i joves.

En una altra part, titulada *El mecanisme de la selecció*, són presentats al lector els sis comentaristes (Josep Maria Castellet, Joan Ferraté, Albert Manent, Joan-Lluís Marfany, Joaquim Molas i Joan Triadú) i cadascun d'ells fa una relació bio-biblio-

7. Cf. RAMON ESQUERRA, *Notes stendhalianes in Lectures Europees* (Barcelona 1936), 25.

8. XI/1-2 (enero-abril 1970).

gràfica i exposa les seves idees estètiques. Segueix la *Relació cronològica de les 300 obres pre-seleccionades*, on, amb una llista que parteix de l'any 1900, són assenyalades les obres més rellevants publicades fins a l'any 1970. Immediatament després trobem el *Quadre de les votacions*, que forma certament l'apartat que ens sembla més innecessari. Una última part (a partir de la pàgina 45 fins a l'acabament del volum) és constituïda pels assaigs dedicats a comentar *les cinquanta obres seleccionades*, i hi trobem en realitat tota la substància de l'obra.

Quant a la *Introducció*, en la qual Castellanos vol justificar la selecció de les obres, no podem estar d'acord amb la pretensió que hom hi formula que aquesta *guia* (o millor *antologia*) pugui ésser «l'instrument que serveixi d'orientació en el coneixement i lectura de la literatura catalana produïda entre 1900 i 1970», puix que hi manquen obres i autors importants deixats de banda amb l'excusa que aquests eren més fills del segle XIX que del XX. És el cas d'Apeles Mestres, Jeroni Zanné, Àngel Guimerà, Jacint Verdaguer, Ignasi Iglésies, Marià Vayreda, Josep Pous i Pagès, Adrià Gual i Pere Coromines, i d'altra banda, entre els autors contemporanis han estat oblidades les obres de poetes com Josep Maria López-Picó, Joaquim Folguera (bé que d'aquest siguin reproduïdes dues crítiques sobre J. M. de Sagarra i Guerau de Liost), Tomàs Garcés i Agustí Bartra, entre altres. Hom constata també altres absències importants en el camp de l'assaig històric i filosòfic, com Nicolau d'Olwer i Jaume Vicens i Vives (del qual, en l'any corresponent a la seva *Notícia de Catalunya*, són preferits, en la tria, els *Mites* de Jordi Sarsanedas). Són oblidats, així mateix, dos autors prou representatius de la novel·la de consum en èpoques diferents, com Carles Soldevila i Manuel de Pedrolo, i estranyament hom no ha volgut fer lloc ni a Maria-Aurèlia Capmany ni al cas *boom* de Terenci Moix. Cal afegir, encara, que en aquest intent de fer una antologia de la crítica sobre la literatura contemporània a Catalunya hi trobem repetits massa sovint els autors: Carner, per exemple, té cinc crítiques (*Els fruits saborosos*, *Auques i ventalls*, *La paraula en el vent*, *Les bonhomies* i *Nabí*), de la qual cosa hom pot deduir que és el poeta més important —i no podem deixar de dir que hi estem plenament d'acord—, però Sagarra té tres crítiques i això ens sembla més greu si recordem que del Folguera poeta ni se'n parla. Aquest defecte de la reiteració d'autors es produeix també amb Maragall, Guerau de Liost, Riba, Espriu, Villalonga, Pere Quart / Joan Oliver, Pla i Foix.

Una altra objecció, encara, que podem fer al criteri de selecció pel que fa als gèneres, és el desequilibri tan vistent que observem en tot el llibre. De les cinquanta obres escollides, vint-i-dues són de poesia, quinze de narrativa, nou d'assaig i quatre de teatre. Hauria estat sens dubte més lloable de procedir amb un criteri que equilibrés el conjunt.

En el segon apartat del llibre ens són presentats els crítics, com ja hem indicat, i de fet la tasca de l'editor de l'obra es clou amb l'esmentada presentació; d'ací en endavant són els crítics, pròpiament, els qui fan l'antologia. A més del grup dels sis crítics seleccionadors dels cinquanta llibres comentats, amb dues ressenyes de cadascun d'ells, llevat de J. Molas (que en té tres), trobem les crítiques de M. de Montoliu i C. Riba (tres cadascun), J. M. Capdevila, M. Manent, M. Serrahima, J. M. Llompart, J. Fuster, D. Guansé, A. Vilanova i P. Gimferrer (dues cadascun) i G. Ferrater, R. Casellas, X. Fàbregas, J. Serra i Hünter, F. Formosa, J. Bofill i Ferro, J. Carbonell, J. Teixidor, J. Romeu, R. Tasis i S. Beser (una cadascun).

El recull antològic no obeeix de fet, totalment, a un criteri sistemàtic historiogràfic ni cronològic. La major part de comentaris publicats són vells pròlegs o estudis fragmentaris de fa ja alguns anys i per tant coneguts pels lectors dins un context ben diferent. Hi ha també un grup de tretze crítiques que suposem inèdites (bé

que no sigui precisat enlloc), pel fet que, juntament amb la signatura de l'autor hi figura en general només la indicació de l'any de redacció, oscil·lant entre els anys 1971 i 1972.

D'aquest grup de comentaris inèdits destaca el d'*Els sots feréstecs* de R. Casellas fet per J.-L. Marfany, en el qual proposa una nova interpretació tant de l'obra com de l'autor, en rèplica a la que en féu E. d'Ors en el seu temps.¹ Aquest treball de Marfany és, d'altra banda, una finestra oberta al lector sobre el llarg i consistent estudi del Modernisme que esperem d'ell, i no pot per tant ésser exempt d'un cert grau de provisorietat.

Sempre dins el grup de les crítiques inèdites, voldríem posar en relleu les de *Pilar Prim* de N. Oller i de *Vida privada* de J. M. de Sagarra, signades per M. Serrahima, el qual, amb un cert diletantisme, arriba a conclusions sorprenents com la de posar la prosa de Sagarra en la línia d'un Proust o d'un Huxley, basant-se en l'atreviment descriptiu de la seva ploma, quan D. Guansé, més endavant, en la crítica, molt objectiva i correcta que dedica a les seves *Memòries*, deixa ben establert, entre altres coses, que Sagarra és sobretot un escriptor de consum. (Voldríem remarcar, abans de prosseguir, que pensem que la crítica literària és un art ben lliure i que, per tant, poden ésser acceptades una o diverses interpretacions d'una obra, però sempre partint de la base que ens permeti de suposar que el crític considera la crítica com una tasca científica o, millor encara, que té un bon coneixement de tota la història d'aquesta, amb tots els fets que la precedeixen. Sense aquestes armes no creiem que sigui honest ni reditós de fer crítica ni, sobretot, de publicar-la.)

Molt assolida, per contra, ens sembla (bé que es tracti d'una obra vella i que el crític sigui jove), la interpretació de *La dama enamorada*, la comèdia de J. Puig i Ferrer presentada per X. Fàbregas, que sobretot té l'avantatge d'ésser una ressenya molt de l'estil actual, amb les premisses que ara enuncíem, i que per tant posseeix una gran facilitat de lectura i de comprensió.

La muntanya d'ametistes de Guerau de Liost, comentada per Carles Riba, és un petit engany, puix que en realitat es tracta del text d'una comunicació llegida el maig de 1958 en ocasió de l'aniversari de la mort del poeta, a la Societat Catalana d'Estudis Històrics, sota el títol de *Memòria de Guerau de Liost*, on Riba parla ben poc de *La muntanya* i assenyala que aquest «esboç» i aquests «suggeriments» poden encoratjar «un llarg estudi».

Cap al tard de Joan Alcover és més una lliçó-resum per a una història de la literatura —l'extensió de l'article en aquesta *Guia*, ens ho prova: de la pàg. 129 a la 145— que no pas una crítica; J. M. Llompart hi ha construït, hàbilment, en forma quasi exhaustiva, un llarg capítol abraçant tots els camps, de l'històric al lingüístic, al polític i fins a l'estilístic i tot. Aquest mateix crític torna a fer, d'altra banda, tot el traçat d'una trajectòria literària amb tots els contextos esmentats prenent pretext de *Mort de dama* de Ll. Villalonga.

El treball de F. Formosa a propòsit de *L'auca del senyor Esteve* segueix els fils d'un obra que tots sabem tan cabdal i transcendent en una certa època del teatre barceloní, però es dilueix sovint en consideracions poc lligades a la realitat del text.

Dues obres de J. Pla presenten també uns comentaris inèdits: *Homenots*, per A. Manent, i *La vida amarga*, per J. M. Castellet, el darrer dels quals, a més de fer

1. És curiós que el mateix Casellas, en una vella ressenya sobre el *Glossari* d'E. d'Ors de l'any 1906, reproduïda dins la *Guia*, se'ns mostra amb tot el rigor del Noucentisme que ara pot fer-nos riure. Aquell esperit dolorosament anacrònic —on són cantats els ideals de raça, civilització i ciutadania, purificats per la bellesa i el classicisme—, a pesar de l'actual afany pels *revivals*, espera encara una valoració desapassionada.

stricto sensu la crítica de l'obra, es dedica a elucubrar la posició disjuntiva que ha «trasbalsat» l'esperit de J. Pla: la narrativa d'imaginació (o de creació) i la memorialística.

La major partida de les crítiques són, com dèiem, vells pròlegs o estudis o articles publicats fa molts anys pertot arreu. Amb això s'esdevé que ens trobem amb obres extraordinàries que han tingut crítiques lleugerament mediocres i a l'inrevés. Seria massa llarg de precisar ací el qui, el com i el perquè.

Ens resta per anotar algunes crítiques que potser per a molts han passat desapercebudes. La del *Diari de 1918* de Foix, per exemple, feta per Josep Romeu; bé que aquest no sigui considerat oficialment el comentarista del poeta, ha assolit de tota manera de donar-nos en breus ratlles una veritable «aproximació» a l'obra i a l'autor, amb la valoració d'uns adjectius justos i mesurats. Dues de les tres crítiques de J. Molas revigoritzen aquest recull antològic, sobretot pel «mite» de *Bearn*, descrit extraordinàriament en tots els seus contextos i que ve a fer de contrapunt, metodològicament, a la crítica de J. M. Llompart de la novel·la anterior de Ll. Villalonga, *Mort de dama*. A propòsit d'*Els marges* de C. Riba, Molas, fent crítica de la crítica, ens dóna també una lliçó de prudència i d'equilibri, de la qual es desprèn que tant Riba com Molas — ell se'n declara així deixeble — preconitzen una crítica «neutral», que no pot partir de cap mètode o principi preconcebut. Tant per a l'un com per a l'altre la crítica és també, i sobretot, una creació artística. Cosa ben certa, perquè aquesta no pot prescindir dels fets que l'han precedida i que l'envolten, és a dir, la tradició històrica i la realitat del present social.

Les *Estances* de Riba comentades per J. Bofill i Ferro són un exemple d'una interpretació precisa i clau de la poesia ribiana en un moment que el poeta ha arribat a una experiència alhora de plenitud i d'intimisme, i que podria resumir-se en l'encertada frase del censor: «Són paraules d'una tal intimitat, que semblen no haver estat mai escrites, sinó solament pensades» (pàg. 221).

D'altra banda, tenim les crítiques de J. Triadú, que representen unes tendències oposades a les proposades per J. Molas. A ell pertanyen dues de les crítiques més interessants del llibre, dedicades a *La Plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda i a *Les dones i els dies* de Gabriel Ferrater (o sigui, el total de la seva obra poètica). La primera — que hauria estat certament adient com a pròleg de la segona edició d'aquella obra — ens sembla un model d'objectivitat, i Triadú, amb gran agudeses i sensibilitat hi rendeix justícia a aquella novel·la, que passà desapercebuda al jurat d'un dels premis més importants del país. En la segona, sobre el recull de la poesia de G. Ferrater, bé que es tracti d'un vell article de «Serra d'Or» (gener 1968), dedicat a l'aparició del llibre, hi és vista amb gran diafanitat la intenció i la perfecció tècnica del malaguanyat poeta.

En conjunt, doncs, creiem digne d'elogi, malgrat les reserves que ens hem atrevit a insinuar, l'esforç que hom ha fet per a l'edició d'aquesta *Guia de la literatura catalana contemporània*, que poseeix, a més, una presentació molt acurada (i sense gaires errors tipogràfics) i va acompanyada de fotografies — algunes inèdites — dels escriptors i de les cobertes d'alguna primera edició.

Anna Maria SALUDES I AMAT